

Examen VWO
2015

tijdvak 1
vrijdag 22 mei
13.30 - 16.30 uur

maatschappijwetenschappen

Bij dit examen hoort een bijlage.

Het examen bestaat uit 29 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 71 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen gevraagd worden en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Opgave 1 Verkiezingen in Caribisch Nederland

Bij deze opgave horen tekst 1, tabel 1 en grafiek 1 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Bij de verkiezingen van de Tweede Kamer was het opkomstpercentage in Caribisch Nederland laag. Omdat het de eerste keer was dat deze eilanden mee mochten doen, had de Nederlandse regering voorafgaande aan de verkiezingen een informatiecampagne opgezet om de kiesgerechtigden te informeren over verschillende aspecten van die verkiezingen (tekst 1). Na de verkiezingen is een onderzoek uitgevoerd dat antwoord moet geven op de vraag naar de effectiviteit van die informatiecampagne. Het onderzoeksrapport bestaat uit een kwalitatief en een kwantitatief deel.

Lees tekst 1.

Tekst 1 is een tekstfragment uit het kwantitatieve deel van het rapport. De centrale onderzoeksvraag staat in de regels 43-46 van tekst 1.

- 1p 1 Formuleer op basis van de centrale onderzoeksvraag een hypothese.

Zie tabel 1.

Nederlandse politici hebben weinig aandacht besteed aan de verkiezingen in Caribisch Nederland.

- 1p 2 Geef aan de hand van tabel 1 een verklaring voor dit gebrek aan belangstelling.

Zie de laatste kolom van tabel 1. (Steekproef als % kiesgerechtigden)

Het percentage van de kiesgerechtigden dat getrokken is voor de steekproef is op Saba wel tien keer groter dan op Bonaire.

- 2p 3 Leg uit waarom die percentages zo verschillend zijn.

Een geïnterviewde zei: “Voor mij als Nederlander zijn de verkiezingen wel belangrijk, voor mij als bewoner van de Cariben niet.”

Als regionale verschillen belangrijk zijn dan zou je kunnen overwegen om het kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging te vervangen door een districtenstelsel.

- 2p 4 Leg uit waardoor het komt dat bij een districtenstelsel regionale belangen doorgaans meer aandacht krijgen dan bij een stelsel met evenredige vertegenwoordiging.

Stel dat in Nederland een districtenstelsel ingevoerd wordt waarbij ieder district recht heeft op één zetel. En dat de districten zo worden ingedeeld dat ze de omvang hebben van ongeveer de huidige kiesdeler.

- 2p 5 Leg uit dat invoering van een dergelijk districtenstelsel voor Caribisch Nederland met betrekking tot het behartigen van de eigen belangen waarschijnlijk weinig verschil zal maken.

Burgers kunnen op verschillende manieren deelnemen aan het politieke proces. Gebruikmaken van het stemrecht is slechts één van de manieren. Stel dat Caribische Nederlanders willen dat de belangen van Caribisch Nederland vaker expliciet meegewogen worden in de besluitvorming in Den Haag.

- 4p **6** Geef twee andere manieren om politiek te participeren. Vermeld bij elk van beide hoe die manier om politiek te participeren kan bijdragen aan het meewegen van de belangen van Caribisch Nederland in Den Haag.

Zie grafiek 1.

In de maanden oktober en november 2012 hebben getrainde enquêteurs met een gestructureerde vragenlijst interviews afgenomen bij plaatsen zoals de lokale supermarkt, de lokale middelbare school, diverse werkplekken en wijken. Mensen werd gevraagd of ze mee wilden doen aan het onderzoek. Als dat het geval was peilde de enquêteur of de respondent stemgerechtigd was en ook of deze op de hoogte was van de Tweede Kamerverkiezingen van afgelopen september. Daarna werd de vraag gesteld: “Bent u gaan stemmen?” De enquêteur kruiste vervolgens ja of nee aan.

Er is een **groot verschil** tussen het percentage van de respondenten dat zei gestemd te hebben bij de Tweede Kamerverkiezingen en het percentage kiesgerechtigden dat daadwerkelijk gestemd heeft.

- 2p **7** Beredeneer waardoor het verschil veroorzaakt kan zijn en betrek daarbij twee zaken:
- de wijze waarop respondenten verkregen zijn;
 - het gegeven dat respondenten face-to-face geïnterviewd werden.

Opgave 2 Greenpeace en de internationale politiek

Bij deze opgave horen de teksten 2 en 3 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Op 19 september 2013 springen 15 gewapende Russische agenten vanuit een helikopter op het dek van de Arctic Sunrise, een schip van Greenpeace dat vaart onder Nederlandse vlag. De dertig opvarenden worden gearresteerd en het schip wordt naar de haven van Moermansk gesleept.

Greenpeace is met de Arctic Sunrise in het noordpoolgebied om aandacht te vragen voor Russische olieboringen. Greenpeace noemt de poolzee een kwetsbaar natuurgebied en wantrouwt de uitvoerders van de boringen omdat deze te weinig maatregelen nemen om de gevolgen van mogelijke ongelukken tegen te gaan.

Volgens het internationaal recht geldt aan boord van schepen die zich in internationale wateren bevinden het recht van het land waarvan het schip de vlag voert (waar het geregistreerd staat).

Na enkele vergeefse pogingen richting de Russische overheid om het schip en de opvarenden vrij te krijgen stapt Nederland op 21 oktober 2013 naar het Internationaal Zeerechttribunaal. Nederland eist onmiddellijke vrijlating van het Greenpeace schip de Arctic Sunrise en de opvarenden. Het is de eerste keer dat Nederland een zaak aanbrengt bij het Zeerechttribunaal (tekst 2).

De zaak trok internationale aandacht en ook het Europees Parlement sprak zich uit (tekst 3).

Lees tekst 2.

Binnen de VN is een zeerechtverdrag opgesteld. In geval van een conflict oordeelt het Internationaal Zeerechttribunaal volgens dat zeerechtverdrag.

- 4p 8 Geef twee doelstellingen van de VN en leg uit hoe deze passen bij het zeerechtverdrag.

Veel internationale regelgeving komt tot stand door intergouvernementele besluitvorming. Dat kost vaak veel tijd.

- 1p 9 Leg uit waarom intergouvernementele besluitvorming vaak moeilijk tot stand komt.

Lees tekst 3.

De problemen rond de Arctic Sunrise zijn illustratief voor de botsing tussen het klassieke en het post-klassieke beeld van de internationale orde.

- 4p 10
- Geef een omschrijving van de het 'klassieke beeld van de internationale orde' en het 'post-klassieke beeld van de internationale orde' zodat het verschil tussen beide duidelijk wordt.
 - Leg vervolgens uit dat in deze casus beide beelden van de internationale orde met elkaar botsen.

Opgave 3 Straffen voor een veiliger samenleving?

Bij deze opgave hoort tekst 4 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Prof. dr. R. van Swaaningen, criminoloog aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam, publiceerde in 2012 een artikel over het nut van straffen. Hij pleit ervoor om vooral het doel van straffen voor ogen te houden en om meer gebruik te maken van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek om tot slimmere interventies te komen. Enkele fragmenten van zijn artikel staan in tekst 4.

Lees de regels 1 tot en met 14 van tekst 4.

In de regels 12-14 van tekst 4 wordt beweerd dat de stelling 'strenger straffen leidt tot een veiliger samenleving' onjuist is.

- 1p 11 Wat is in die stelling de afhankelijke variabele en wat is de onafhankelijke variabele?

Lees de regels 15 tot en met 41 van tekst 4.

Het is bekend dat 'gezetten hebben' een hogere status oplevert in criminele jeugdgroepen. Dit gegeven kan aanleiding zijn voor een onderzoek naar de vraag: 'Is zo'n hogere status gerelateerd aan de kans op recidive?'

Op basis van een geschikte theorie kan een verwachting ten aanzien van de onderzoeksvraag geformuleerd worden. Vervolgens kan onderzoek naar de houdbaarheid van een hypothese die theorie versterken of verzwakken. We beperken ons tot twee theorieën: de etiketteringstheorie en de bindingstheorie.

- 5p 12 – Geef een korte omschrijving van de etiketteringstheorie.
– Geef een korte omschrijving van de bindingstheorie.
– Leg per theorie uit of die bruikbaar is bij het onderzoeken van de vraag: is zo'n hogere status gerelateerd aan de kans op recidive?
– Stel een hypothese op bij deze onderzoeksvraag.

Lees de regels 42 tot en met 63 van tekst 4.

- 2p 13 Bevat dit tekstdeel vooral kritiek op een politiek linkse of op een politiek rechtse visie op criminaliteit?
Geef een citaat waaruit dat blijkt en leg je antwoord uit.

Lees de regels 64 tot en met 77 van tekst 4.

- 3p 14 Welke kanttekeningen kun je plaatsen bij de statistieken met geregistreeerde criminaliteit waarop rechtseconomen hun conclusies baseren? Geef er drie.

Burgers en politici die van mening zijn dat zwaarder straffen niet leidt tot minder criminaliteit, kunnen met een beroep op twee doelen van sancties toch voorstander zijn van zwaardere straffen.

- 4p 15 Beredeneer vanuit twee doelen van sancties dat het opleggen van zwaardere straffen toch zinvol kan zijn, ook al neemt de criminaliteit daarmee niet of nauwelijks af.

Lees de regels 78 tot en met 90 van tekst 4.

Delinquenten die een vrijheidsstraf kregen opgelegd recideerden veel vaker dan delinquenten die een geldboete kregen opgelegd. Er is dus een verband tussen enerzijds de soort straf die een delinquent opgelegd kreeg en anderzijds het percentage dat recideerde. Er zijn ook nog andere factoren die een rol spelen bij verschillen in recidive.

- 2p 16 Welke andere factor dan de soort straf zou verband kunnen houden met verschillen in recidive? Licht je antwoord toe.

Als een verdachte na een sepot opnieuw met het OM in aanraking komt kun je in sommige gevallen wel spreken van recidive en in andere gevallen niet. Dat hangt af van de reden voor het sepot. Het OM kan immers op verschillende gronden een zaak seponeren.

- 4p 17 – Geef een reden voor sepot waarna je **niet** kunt spreken van recidive als de verdachte daarna opnieuw met het OM in aanraking komt.
– Geef een reden voor sepot waarna je **wel** kunt spreken van recidive als de verdachte daarna opnieuw met het OM in aanraking komt.
– Leg je antwoorden uit.

Opgave 4 Verstrengeling van media met politiek

Bij deze opgave horen de teksten 5 en 6 uit het bronnenboekje.

Inleiding

Politici en journalisten hebben elkaar nodig. Dat weten de politici en dat weten de verslaggevers ook. Voor burgers en nieuwsconsumenten is de vraag relevant of die wederzijdse afhankelijkheid consequenties heeft voor de inhoud van het nieuws of voor de besluiten die in de politiek genomen worden. Pieter van Os, redacteur bij *NRC Handelsblad* en politicoloog, schreef daar een boek over met de titel *Wij begrijpen elkaar uitstekend*. In de teksten 5 en 6 staan enkele fragmenten uit dat boek.

Lees tekst 5.

- 2p 18 Uit welke regels van tekst 5 kun je opmaken dat er sprake is van mediatisering van de politiek? Leg ook uit wat mediatisering van de politiek inhoudt.

Zie de regels 32 tot en met 37 van tekst 5.

- 1p 19 Geef een reden waarom een artikel 'oppositie tegen kabinetsplannen' over het algemeen niet geplaatst zal worden in een krant.

Lees de regels 1 tot en met 19 van tekst 6.

In dit tekstdeel worden de gevolgen beschreven wanneer de pers aandacht besteedt aan een bepaald onderwerp.

- 2p **20** Leg uit of in de regels 1-19 van tekst 6 de agendasettingtheorie te herkennen is. Geef eerst een korte beschrijving van de agendasettingtheorie.

Lees de regels 20 tot en met 64 van tekst 6.

Van veel redacteuren en verslaggevers is de politieke kleur bekend. Dat hoeft de kwaliteit van hun berichtgeving niet in de weg te staan zolang ze zich maar aan de journalistieke normen houden.

- 2p **21** Geef drie journalistieke normen.

Een lezer die zo objectief mogelijk geïnformeerd wil worden kan er baat bij hebben om te weten wat de politieke voorkeur van de verslaggever is.

- 2p **22** Wat heeft een dergelijke lezer aan informatie over de politieke voorkeur van de verslaggever? Begin je antwoord met een opmerking over de vraag of 'objectiviteit in absolute zin' mogelijk is.

Zie tekst 6.

In de regels 20-64 van tekst 6 zijn vier maatschappelijke functies van de media te herkennen, waaronder de controle/waakhondfunctie in de regels 46-50.

- 3p **23** Geef de drie andere maatschappelijke functies die te herkennen zijn, met bijbehorende citaten en regelnummers.

Zie de regels 43 tot en met 64 van tekst 6.

Het begrip medialogica geeft een beschrijving van de interactie tussen media, politiek en publiek.

- 3p **24** – Wat houdt medialogica in?
– Leg met behulp van het begrip medialogica uit waarom een deel van de burgers zich zal afkeren van de politiek.
– Leg met behulp van het begrip medialogica uit waarom een deel van de burgers betrokken zal raken bij de politiek.

Zie de regels 20 tot en met 42 van tekst 6.

Er is veel veranderd in de politieke cultuur in Nederland in de afgelopen zestig jaar. Dat kun je zien als je de beschrijving in dit tekstdeel vergelijkt met de huidige situatie.

- 2p **25** Geef één woord waarmee die verandering in de politieke cultuur benoemd kan worden en leg uit waaruit die verandering blijkt.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Opgave 5 Een Kamerlid stapt op

Bij deze opgave horen de teksten 7 en 8 uit het bronnenboekje.

Inleiding

In 2012 werd het kabinet-Rutte II van VVD en PvdA gevormd. De beide partijen haalden bij de Tweede Kamerverkiezingen van september 2012 samen een meerderheid van 79 zetels. Désirée Bonis bezette één van die zetels en was woordvoerder Buitenlandse Zaken voor de PvdA.

In juni 2013 stapte Désirée Bonis uit de Tweede Kamer. Twee maanden later staat in *NRC Handelsblad* een ingezonden brief van Désirée Bonis (tekst 8) waarin zij haar vertrek uitlegt en een redactioneel artikel (tekst 7) over die ingezonden brief.

Lees tekst 7 en 8

De verklaring van Bonis voor haar vertrek gaat onder andere over de verhouding die de regering heeft met het parlement. Die verhouding kan getypeerd worden met het begrip dualisme of monisme.

- 2p **26** Leg aan de hand van een gegeven uit tekst 7 uit of die tekst een meer dualistisch of een meer monistisch beeld van de Nederlandse politiek schetst.

De Kamer heeft drie taken. Bonis heeft de Kamer verlaten omdat ze te weinig in kon brengen bij één van die drie taken.

- 3p **27** – Bij welke van die taken had Bonis te weinig inbreng?
– Geef ook de andere twee taken van de Kamer.

Bonis was teleurgesteld over wat zij als individueel Kamerlid in de Kamer kon betekenen en stapte op. Dat zij te weinig invloed uit kon oefenen is mede een gevolg van het Nederlandse kiesstelsel.

- 3p **28** Leg uit dat het Nederlandse kiesstelsel als gevolg heeft dat individuele Kamerleden vaak weinig invloed hebben op het beleid van de regering. Formuleer je uitleg in drie gedachtenstappen.

NRC Handelsblad is een kaderkrant. De redactie plaatst de ingezonden brief van Désirée Bonis (tekst 8) en schrijft bovendien zelf een artikel over die brief (tekst 7).

- 2p **29** Past het plaatsen van deze twee berichten bij een kaderkrant? Leg je antwoord uit aan de hand van twee kenmerken van kaderkranten.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.